

oleva pituuden merkki on venähtänyt kovin pitkäksi (s. 97) ja Loukotkan etunimestä (s. 269) puuttuvat molemmat tarkkeet, oikein on Čestmír. Uuden-Guinean jimasin kieltä on kirjassa kirjoitettu suomalais-ugrilaisen transkription mukaan, mutta sanaan on jäänyt kirjain *y*, jota suomalais-ugrilainen transkriptio ei käytä, joten sen sijaan kuuluu arvaten *j* (s. 177); esimerkki sinänsä edustaa pikemmin aivan tavallista synteettisyyttä kuin vahvaa polysynteettisyyttä (s. 178). Venäjän translitteraatiossa on horjuntaa kirjan nimessä »Meždunarodnyje spomogatel'nye jazyki» (s. 268), sillä kahden ensimmäisen sanan loppu on samanlainen, joko kansainvälisesti »-ye» tai suomalaisittain »-yje».

Lyhyenä yhteenvetona on oikein ja reilua todeta, että *Maaailman kielet ja kielikunnat* on ajankohtainen ja monikäyttöinen teos. Perustiedot on kirjattu huolellisesti, ja niiden esittäminen on onnistunut tavalla, joka pitää lukijan mielenkiinnon yllä paremmin kuin yleensä hakuteoksia selattaessa. Erityisen hauskoja ja valaisevia ovat siellä täällä esiintyvät, yleensä virkkeen mittaiset kielennäytteet analyysineen, joten niitä olisi suonut viljellyn tiuhempaankin. Kielten tutkijoille ja harrastajille kirjasta on oleva sekä kokonaisuutena että yksityiskohdiltaan paljon iloa. ■

TAPANI SALMINEN
Suomalais-ugrilainen laitos,
PL 25 (Franzéninkatu 13),
00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti: *tasalmin@cc.helsinki.fi*

LÄHTEET

- HÄKKINEN, KAISA 1983: *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisu 17. Turku.
- JOKI, AULIS J. 1966: *Maaailman kielet*. Helsinki: SKS.
- SCHRIJVER, PETER 1998: Lusitanian. – Glanville Price (toim.), *Encyclopedia of the languages of Europe* s. 310–311. Oxford: Blackwell.
- SHAFER, ROBERT 1974: *Introduction to Sino-Tibetan*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- SÖDERHOLM, EIRA 1998: Kieli, murre, varieteetti vai oma kieli? Pohjoiskalotin kielet ja kielimuodot. – *Virittäjä* 102 s. 571–592.
- TAYLOR, DOUGLAS 1977: *Languages of the west indies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

JOHDATUS UNELMAAN

Teun A. van Dijk *Ideology. A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications, 1998. 374 s. ISBN 0-7619-5654-9.

Toisinaan tieteilijöiden unelmat jäävät unelmiksi, toisinaan joku onnekas pääsee omiaan toteuttamaan. Hollantilainen Teun A. van Dijk on yksi onnekkaisista. Kirjassaan *Ideology* hän toteuttaa unelmaansa, »ideologian ja diskurssin välisten

suhteiden innovatiivista tutkimusta».

Van Dijk on 1970-luvun lopulta lähtien ututterasti kehitellyt diskurssianalyysin teoriaa, ja monet muistavat Suomessakin tutkimukset makrostruktuureista, uutisdiskurssista ja rasismista. Ilman huomiota ei▷

vät ole jääneet van Dijkin aiemmat toimintustyötkään: Tieteellisistä aikakauskirjoista sekä perinteisempi *Discourse & Society* että viime vuonna aloittanut *Discourse studies* ovat paljolti hänen luomuksiaan. Myös van Dijkin toimittama neliosainen *Handbook of discourse analysis* (1985) ja kaksiosainen *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (1997) ovat diskurssintutkimuksen merkkiteoksia.

Ideology on »johdatus» ja yleisen ideologian teorian »luonnos». Van Dijk korostaa näkemyksensä monialaisuutta ja sitä, että kirjassa katsotaan enimmäkseen eteenpäin eikä taaksepäin. Ideologian käsitteestä, yhteiskunnallisista sisällöistä ja historiasta on hänen mukaansa kirjoitettu niin paljon hyviä kirjoja, että nyt on aika yhdistää toimivaksi teoriaksi diskurssintutkimusten, lingvistiikan, kognitiotieteen, politiikan tutkimuksen ja muiden yhteiskuntatieteiden uutta ajattelua. Van Dijk ei pidä aiempaa ideologiatutkimusta irrelevanttina, mutta hän haluaa esitellä uuden tutkimussuunnan, jossa menneellä on merkitystä »vain taustalla, alaviitteissä ja viittauksissa».

Van Dijk toteuttaa suurta unelmaansa tukeutuen kolmijakoon kognitio, yhteiskunta ja diskurssi. Ideologiaa on hänen mukaansa tutkittava sekä kognitiivisena että sosiaalisena ilmiönä, mutta erityisesti sitä on tutkittava teksteinä ja puheina. Ideologioita nimittäin »muodostetaan, muutetaan ja tuotetaan uudelleen» sosiaalisen diskurssin ja kommunikaation kautta. Aiemmissa ideologiateorioissa on useimmiten kiinnitetty huomiota joko ideologioiden yhteiskunnallisuuteen tai mentaaliin rakenteisiin, mutta eri näkemyksiä ei ole pyritty yhdistämään systemaattisesti.

Van Dijk huomauttaa, ettei ole sen enempää psykologi, sosiologi kuin politiikan tutkijakaan, vaan diskurssintutkija, jonka mielestä monialaisen teorian kehittelijä joutuu väistämättä pelkistämään eri alojen

teorioiden monimutkaisuuksia. Pelkistetyin van Dijkin pelkistyksistä on kiteytys siitä, miten ideologisia merkityksiä tuotetaan diskurssissa: »meidät» esitetään hyvinä, »muut» pahoina. Ideologiassa on van Dijkin mallissa kyse monenlaisista vastakainasetteluista, mitä todentaa teoksen oivaltava, mustavalkoinen kansikin. Onneksi itse teoria ei lopulta ole mustavalkoinen: van Dijkilla on silmää myös vivahteille ja sävyille.

Ideology on käyttökelpoinen käsi- ja oppikirja. Se on antoisa niissä yhteyksissä, joissa ollaan kiinnostuneita esimerkiksi yksilöiden asenteiden ja ryhmien arvojen suhteesta tai ideologioiden historiallisuuden suhteesta ideologioiden toimintaan yksittäisissä diskurssissa. Kirjasta löytyy kätevästi ja hyvin sulavassa muodossa kiteytyksiä sellaisista diskurssintutkimuksen kohtalonkysymyksistä kuin konteksti, teksti ja diskurssi. Hyvää kiteytyksissä on, että ne eivät näyttäyty lopullisina totuuksina. Miten voisivatkaan, kun kyse on (itse)kriittisestä ja monialaisesta tieteestä? Lukijaystävällinen on myös lopun 43-kohtainen luettelo teoreettisista johtopäätöksistä.

Kirjan merkittävimpanä antina kielen- tutkijoille pidän sitä, että yhteiskuntatieteiden, kognitiotutkimuksen tai filosofian näkemyksiin perehtymätön lingvisti voi tästä kirjasta saada kipinän monialaiseen ajatteluun ja polttoainetta pitempäänkin lämmitelyyn. En väitä, että kun tämän kirjan lukee, aiempia ei tarvitse lukea. Pikemminkin *Ideology* kehottaa tulevaan kurottaessaankin palaamaan menneeseen, kysymään vaikkapa sitä, miten kävisi Marxilta moderni diskurssianalyysi tai miten Gramscin valteoria pitää kutinsa medioituvassa kulttuurissa. Eniten jäin kaipaamaan ideologiateorian perusteellista suhteuttamista sosio-semiotiikkaan ja keskeisiin kielioppimalleihin, kuten kognitiiviseen ja systeemis-funktionaaliseen.

Van Dijk korostaa ehkä turhankin voimakkaasti jättävänsä avoimeksi useampia kysymyksiä, kuin mihin pystyy vastaamaan. Avoimeksi jättämisellä van Dijk pyrkii motivoimaan eri alojen tutkijoita todelliseen yhteistyöhön ideologioiden analysoinnissa, ehkäpä maailman parantamisesakin. Kehotuksesta voimien yhdistämiseen olen tunnistanut van Dijkn yhteiskuntakritiikin erityislaadun: hyvät tutkijat voivat käydä yhdessä taistoon pahan voimia ja sen ilmentymiä, kuten rasismia ja sovinismia, vastaan.

Ideology ei ole palopuhe tai aatteenunustus. Se on ennen kaikkea teoreettinen synteesi ideologian ja diskurssin suhteista. Van Dijk lupaa jatkossa täsmennyksiä ja

konkretisointeja. Tekstintutkijana odotan täsmennyksiä erityisesti yksityiskohtaiseen kielianalyysiin. *Ideology*-teoksen ainoassa konkreettisesti analysoimassa kohteena on rasismia käsittelevä teksti. Nähtäväksi jääkin, miten van Dijkn yleiseksi kutsuma ideologian teoria soveltuu sellaisen tekstien analyysiin, joita ei ensi lukemalla ymmärtäisi erityisen »ideologiseksi». ■

VESA HEIKKINEN
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25,
00500 Helsinki
Sähköposti: vesa.heikkinen@domlang.fi

LISÄYMMÄRRYSTÄ MEDIAKULTTUURIIN JA SEN TUTKIMISEEN

Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliaverronen (toim.) *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan.* Helsingin yliopiston Lahden tutkimus ja koulutuskeskus, 1998. 259 s. ISBN 951-45-7679-9.

Douglas Kellner *Mediakulttuuri.* Suomennos Riitta Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino, 1998. 443 s. ISBN 951-768-027-9.

Suomen Akatemian mediakulttuurin tutkimuksen tutkimusohjelmamuitiossa todetaan, että

vuosituhannen taitteessa läntisissä, teollistuneissa yhteiskunnissa eletään mediakulttuurin aikaa. – – Kaipaamme lisää ymmärrystä siitä, mitä viestimet antavat, ottavat ja tarjoavat juuri niissä arkisissa yhteyksissä, joissa yksilöt, kansalaiset, ammattilaiset ja yhteisöt niitä käyttävät.

Luon tässä kirjoituksessa katsauksen muuttamaan ymmärrystämme lisäävään mediakulttuurin tutkimukseen. Esittelen artikkelikokoelmaa *Media-analyysi: Tekstistä tulkintaan* (jatkossa lyhyemmin Media-ana-

lyysi), jonka kirjoittajat ovat pääasiassa Helsingissä ja Tampereella työskenteleviä yhteiskuntatieteilijöitä. Rinnan Media-analyysin kanssa olen lukenut DOUGLAS KELLNERIN teosta *Mediakulttuuri*, jota esittelen Media-analyysiä suppeammin, sen ohessa ja siihen vertaillen. Pyrin katsauksessani ottamaan esiin myös niitä lingvistisiä tutkimuksia, joihin olen teoksia lukiessani vertaillut ja jotka ovat vaikuttaneet tulkitointihini (ks. Väliaverronen, s. 34).

Media-analyysi koostuu johdannosta sekä yhdeksästä erillisestä artikkelista. Kussakin artikkelissa lähestytään yhteiskuntatieteellistä tekstintutkimusta eri näkökulmasta sekä esitellään teorioita ja meto-